

ДОНЧО ЦОНЧЕВ ЛЯТНО ВРЕМЕ

chitanka.info

I

Досега нямам друга история, която толкова много искам да разкажа. Бързам да я махна от мен, че все тя ми е в главата; на всичкото отгоре не съм сигурен дали зная как точно.

Обикновено хубавото става бавно. Например никъде не можете да намерите такива чудесни фикуси и филодендрони, каквито има един мой приятел — Стоян се казва, — но той ги развъжда от специални листа великани, които се развиват много рядко. Реже ги по схема и ги вкоренява в шишета с вода, за което са необходими три предварителни серии от по четирийсет и пет дни, след това подготвителен цикъл — два месеца — и чак тогава се посаждат в саксиите, та на втората година вече пускат кълнове, ако се случи да е пролет по това време. Но са хубави.

Към „хубавото става бавно“ имам една моя прибавка, която гласи: „А най-хубавото изобщо не става“. Така че няма защо да очаквате тази история да излезе най-хубавата.

Тя си е само моята най-любима история.

Един хлапак пък измисли прибавка към „клин клин избива“, която гласи: „И клин си остава“. Не че има някаква кой знае каква връзка с историята, която всеки момент ще започна, но просто ми прави голямо впечатление, затова го казвам и на вас. Понякога ме хваща яд на хлапака, но друг път си мисля, че той може да го е чул от някого.

Има моменти, в които вземам решение да пиша и да късам, да пиша и да късам и полека-лека, както си пиша и си късам спокойно, да навляза в славната си шестдесетгодишнина... Няма нищо съмнително: да получиш почести, когато си на шестдесет, е нищо, те затова се и раздават. Та бих късал и писал тази моя най-любима история бавно, че да стане такава, каквато трябва, или поне, каквато си беше, и тъкмо като я повтарям, ще си я избивам от главата и според хлапака в главата ми пак ще си остане нещо подобно на нея, но щом се сетя за голямата гора от смокини, която би израсла дотогава, ако все пак някой се хване,

просто ще си навехна пръстите по машината. Много обичам смокини, това е причината. А машината, стана дума за нея, дъни като трактор и съседите ми смятат, че това среднощно дънене по-скоро ще докара тях до лудницата, отколкото мен до славния юбилей, но не смеят да ми го кажат направо. Аз пък не смея да се престоря, че го разбирам, и така. Всъщност и всичко това няма фатална връзка с най-любимата ми история, която всеки момент ще започна, но — забелязал съм — човек винаги се петлае, преди да каже някое от нещата, които е разбрал най-добре и в които единствено вярва.

Вече няма накъде, ето какво се случи:

С Ичо си похарчихме всичките пари и нямаше как да се приберем до Созопол. Уж ги бяхме отделили — двадесет и пет лева — в джоба на Ичовата риза, а сега този джоб е празен, зинал като жажда за щастие.

Как го измислих само, добре тръгна. И пак така си е. Щастието и разните други такива са като празни джобове. Даже скъсани. Никой никога не може да ги напълни, с каквото и да било.

Не ми е много чудно, че ги дрънкам всякакви: аз си зная какъв съм. Тия, дето се пишат чисто сини, чисто червени и чисто зелени, са шашмаджии. Човекът е шарено нещо. Работата е да се намери в голямата какофония на този смешен панаир онова, което би имало смисъл.

Например смокинята.

Но засега повече не казвам, за да не се получи и с вас онова, което се е получило с българина, който влязъл в едно кино в Париж да гледа четирисерийен криминален филм и не знаел, че трябва да даде бакшиш на разпоредителката, а тя чакала, чакала и като се отчаяла, навела се до ухото му и прошепнала: „Убиецът е съдията!“

И това, че ме избива на философия, също много ми пречи да напиша, както трябва, иначе пиянската и малко смахната история за последните ни два дни на морето. Гладните винаги ги избива на философия, те и без това си нямат друга работа. Както преситените. Сега, разбира се, не съм гладен, но няма начин да си спомня как се чувствах тогава, без да чуя пак скимтенето на червата си. А щом почна да разказвам всичко това, под езика ми пари, тоест на пръстите ми, главата ми става като футболна топка и разните му там дядо Кировци, графове и Исусовци започват да си я подават кой както завърне, лесна

е тяхната — няма ги никакви да помагат — и само реферът отбелязва краищата на редовете с едно „зъннн“, скъпи се на дузпите и изнервя играта. Ето, щом посегна с левия палец към кошчето, на което пише ГЛАВНИ БУКВИ, за да започна с Главна Буква някое ново безсмъртно или недомислено изречение, мозъкът ми получава контракция. По това си приличаме с родилките, че не се знае до последния момент какво ще излезе: мъжко ли, женско ли, на баща си, на майка си или — боже опази! — с такива странни уши.

Парите не ги похарчихме така гузно и с чувството, че ни минават, както повечето си харчат парите.

Ние ги изпихме наведнъж.

Двадесет и пет лева, общо четири човека, тоест ние двамата и мадамите, които Ичо изнамери на плажа и ги представи на пишещия тези редове като „едни мои симпатични познати“. Да пишеш редове е нищо в сравнение с такава велика вечер, но как иначе да ви поканя и вас?

Келнерът се шашна още при поръчката, мадамите се оказаха отворени на всички номера, накрая един циганин в българска национална носия ни изкара на дудук „Страхил войвода“, като от време на време спираше свирнята и започваше да лае. На пасажа „Страхиле, страшна войводо, защо си толкоз почернял, почернял, братко, погрознял?“ Ичо стана, отиде при него и го удари по челото с една двулевка.

*Дали ти пътя омръзна,
или ти пушка дотегна,
или ти булче домиля?*

Няма значение. На другия ден лежахме на края на плажа от страх да не ни се лепнат пак мадамите. Нямахме нито стотинка.

Созопол е на тридесет километра от Бургас, даже на тридесет и три, а Бургас е на четиристотин двадесет и осем от София. На всичкото отгоре след великата нощ така бях огладнял, че се чувствах готов за убийства. Дявол го взел, нима много по-сити от нас не убиват? Кога пък е било да не убиват някъде масово и официално? И убиват жени, които могат да родят професори по физика. Деца, които могат да

станат знаменити художници, а не кръчмарски герои като нас. Мъже, които ловят много повече риба, отколкото сами изяждат през живота си, макар и да умират бедни. Ние с Ичо най-много да пречукаме някой старик, пазач на бостан, от когото вече няма никаква полза. Това не е и убийство, а по-скоро едно предсрочно изпълнение на неизбежна задача — задачата на човека да мре.

Тъкмо мислех да му призная пъклените си планове (нападаме първия бостан и ако се наложи — пречукуваме пазача) и Ичо сам се обърна към мен. Мрачният му поглед литна над главата ми като копие и се забодде в клюмналия чамов кръст на параклисчето. Азиатски очи има този човек — дълбока и мътна работа.

— Виж ги — каза той, — те убиват, за да ядат.

Двата гларуса, щръкнали по на един крак на кръста, бяха чисти, белички едни, като ангелчета, а наистина всеки ден убиваха по няколко съвършено невинни сафрида или каквото им падне там. „Птици мои“ и така нататък, как го правите този нежен номер с клюна? И тъй поетично сте зареяли очи над морската шир, че да разберете накъде духа вятърът, кога ще се разиграе рибата и в последна сметка — как по-сигурно да се стрелнете в красив полет към жертвата и как по-смъртоносен да бъде вашият привет с човката. Така си е, бели ангелчета над синята шир, затова не ви пука от нищо. Дори и не поглеждате към шареното множество, разсъблякло грижите си по брега. Вас не ви интересуват напевните славянски езици, ни замечтаният в снеговете северен говор, нито даже доларите и марките, с които тук така евтино могат да се купят такива големи неща като слънцето и морето или толкова редки и скъпи като внезапния ни образ в тихия, дълбок кладенец на човешката сърдечност.

Ичо разрови пясъка под носа си, плю в дупката и пак го зарови. Една щръклица кацна на бедрото му отзад, на един пръст от банските. Много хапят тия животинки. Той кръвожадно замахна и плесна жестоко... крака си плесна, защото щръклиците винаги хвъркват един миг преди да ги смачкаш. На нас все така ни върви — ухапят ни, ние тъкмо замахнем да си отмъстим, и хапачът се изплъзне, вече не можем да задържим ръката си и тя се стоварва върху самите нас. Много ни се събра.

— А ако имахме един харпун, какъв да е...

Писна ми от глупавата му теория. Щял всеки ден да удря по шестнадесет кефала, да си ги печем и да търгуваме с излишъците, и така да съберем пари не само за път, ами и за Страхил войвода, и за... Това са глупости. Ичо може да улучи с харпун само кит или най-много банския костюм на някоя дебела германка, докато тя е вътре в костюма. И нито харпун, нито дебела германка ни трябваше на нас — с бански или без, — а малко мозък; да не си харчим поне отделените пари. Това са все проектопланове за миналото — сладката серия от пропуснати възможности. Нека да не говорим за него. С празни приказки няма да се нахраним, ние не сме оратори. Нито пък ще се придвижим към София — и писатели не сме. Ама пък и този вид писатели така се придвижват, че не ти е работа. И на мен не ми е работа. Важното е, че никой още не е умрял от глад. Така казват ситите.

Ичо може да не е никакъв харпунджия, но е роден бизнесмен. На обед намери едно хлапе. От него срещу сламената ми шапка получи много хубаво цигаре. Така разрешихме въпроса с цигарите — фасове навсякъде, колкото щеш.

След като си попушихме няколко часа и ни омръзна, Ичо намери друго хлапе и смени цигарето срещу връзка попчета. До вечерта се хвали, че го изиграл. Но попчетата изядохме веднага, опечени във вестник, и забравихме за тях, а на онзи келеш цигарето му остана. Когато вече шляпахме по топлия асфалт към Бургас, Ичо каза: „Мръсен хитрец излезе това копеле, разбра ли ти?“

Казах му, че съм разбрал. А край нас хвърчаха коли, колкото щеш, и никой не се е загрижил за тебе, така си е. По едно време — слънцето тъкмо залязваше в лозето насреща — Ичо спря и дигна два пръста, дано някой се излъже. Не ни и поглеждаха. Сигурно смятаха, че моят приятел е застанал тук за реклама на мръсните си ръчища. Пък един, от някакъв опел с български номер, също ни дигна пръст. Само че средния. Може пък там, дето са го пратили с тройна заплата да си купи опела, така да е прието.

Добре, че нямаме багаж. Каква полза от пътуване с много багаж? Само ти пречи да се откъснеш от малкия свят, в който окапват листчетата на календара ти. Виж, една торба на гърба, вътре ризата и джапанките, това е друго нещо. Така можеш да обиколиш цялото земно кълбо, да видиш защо тия от долната му страна не падат в обратното небе, и пак да се върнеш.

Черен ситроен ни поздравява с победния тропот на гумите си, унижава ни с въздушната вълна и юрдечата му физиономия изчезва назад, където оставихме хубавите си дни. Не обичам спортните мерцедеси, това е егоистична работа. Триста конски сили, а само две места. Мисля, че бих се срамувал вътре. Волгите пък са сериозни и заети като организационни работници — с леко вдигнати муцуни. Леко, другари, и си гледайте в краката; то асфалт, асфалт, ама... Виж, москвичите и вартбургът са точно за нас. До мен Ичо, отзад мадамите и — накъдето ти кефне. Чиста работа. Може и с трабант, те са като оси; тези хвърчащи кратуни. Но най мразя шкодите. Приличат ми на старши счетоводители в отъркани връхни палта, със съмнителни биографии. И опелите намразих заради онзи идиот.

Летят, летят: някои от тях към „Бърза помощ“, други направо към гробищата. Наистина, кои ли са следващите?

Някои от мутрите, които виждам, вече са катастрофирали; нищо, че колите им вървят. Това са само колите, управлявани от меки ръце, окачени на изнурени тела, скътали опустелите им лигави души. Мразя ги. Толкова ги мразя, че искам и те да ме мразят. Не можеш да кажеш колко мразиш някого или колкото обичаш; няма такава мерна система. Това е, защото писателите и артистите, и разните му там други такива, дето си вадят хляба от тия тънки работи и на някои артисва от хляба за кола, хабер си нямат от техника. Посочете ми някой от тях, който да ми каже какво е например тресчотка. Или щрайхмус, или диоксидифенилхексахлоретиленгликолхидроксиламин. Амин! Във всеки случай Ичо смята, че слонът може да огладнее много повече, отколкото водното конче.

И на него не му е весело — отказа се да държи ръката дигната и я смъкна, уж да се почеше, пък я забрави така. Намери някаква клечка, голяма колкото цигара и лека като цигара, смукна, изпусна „дима“ пищно нагоре, с финес изтърси пепелта настрана от себе си, да не цапа асфалта, по който пеят гумите на егоистите. Чудно защо, почти всички клечки край морето са леки, като от пластмаса. Все са сиви и белезникави, до една приличат на върбови. И хората така олекват край морето.

Тъкмо се бях замислил дълбоко колко тайнствено нещо е морето и дали законът на Архимед не може да се приложи в психическа

интерпретация, и нашият брадат спасител закова сам костенурката си на една крачка от Ичо.

II

Отвътре навън животът изглежда другояче.

Седиш в колата и гледаш как тук-таме някой балама дига ръка, да го вземеш. Няма, братче, ние сме заети. Много бързаме в момента. Но слушай, даже и да не бързаме чак толкова, защо си ни сега, да се занимаваме с тебе? Да почнеш да говориш любезни глупости или да пъшкаш отзад, или да мълчиш и да се чудим пък ние какво да кажем, защото ти все пак не си сандък и полека-лека става неудобно, така си е.

Тия двамата отпред май са американци или нещо такова. Но бърже се разбрахме. Като спряха костенурката на една крачка от Ичо, той се удари като дивак в гърдите и изрева:

— Бургас! Бургас!

Разбира се, посочи ме и мене. Това е Ичо, а не някой друг.

— Йес, Бургас — усмихна се този тук, с брадата. Симпатията.

След тази кратка процедура можехме да седим зад гърбовете им, да ги разглеждаме и да си мислим, каквото си искаме. Освен неподстригания му врат в огледалцето виждах и част от лицето му: кокалесто, сини очи, същински Исус. Ичо да пусне такава брада — пари ще печели; най-малкото ще го вземат за някой пиратски филм. А мадамата — с едно елече, шарено такова, не ти е работа. Може в Америка да минават за модерни, но моята баба тъчеше такова платно като това елече, навиваше на кросното по сто метра като нищо. Що ли не взема да потърся из скриновете из къщи и да продавам разни парцали за долари? Другото лято непременно.

Тя се обърна и ми стана лошо. За пръв път в живота си виждах такова хубаво момиче, изобщо няма как да го опиша. Ичо и сега не признава, но тогава изскимтя като сритан пес. Тя за скимтене работа. В ръката ѝ лъсна пакетче луксозни цигари, усмихваше ни се, каза нещо като:

— Плийз.

С Ичо си сблъскахме ръцете над пакетчето. После получихме запалка пак така едновременно, но аз излязох по-бърз. Веднага

съжалих, защото не можех да разбера откъде се щрака. Докато я обръщах из ръцете си, тя все пак се отвори и запали — голям цар излязох. Като я връщах в ръката на госпожицата с елечето, казах:

— Тенкю, мис.

А на немски знам: „Нихт хинаузленен“. А, да — и още: „Их хабе айне копфшмерц“. Да ти отече езикът. Бъбреше ми го постоянно една фурнаджийка от Дрезден, която Ичо сви на „Каваците“. Или я сви, или тя него го сви, но това вече е минало. Сега пътуваме с американци и пушим суперлуксозни цигари.

От едното смукване още ни се замътиха главите, пък и костенурката люлееше много приспивно. Ичо потупа Исуса по рамото и му каза:

— Мадамата ти е истински бонбон, братче. Сигурно си тъпкан с мангизи. Иначе не виждам защо ще те търпи с тая жълта вълна по сурата. Кажу арабийската — не е ли така?

Онзи сви рамене. Ичо ми призна, че с такава Мария Магдалена и той е съгласен да стане Исус Христос. Тогава му казах дано само народът не рече да последва божия му пример, защото за една-две седмици ще профука всичко и после ще умре от глад. Пример като нашия може да затрие човечеството, шегата настрана.

— Гледай сега — впусна се в мъдрости той, — ако това бебче знаеше български, можехме да си лафим през цялото време. Хем да се позапознаем като хората, хем да си я гледаме в очите. Колко лошо, като не знаеш чужди езици.

— Абе то хубавото и отзад се познава.

— Хубава, ама проста; бъкел не знае български.

Стъмни се. Исус натисна бутончето; фаровете на костенурката протегнаха белите си ръце над асфалта. От двете страни на шосето ни махаха лозя, много бостани и много зеленчукови градини. Всички те потъваха назад, в милата бъркотия на безвъзвратното. Изведнъж Ичо извика много силно:

— О'кей! Бургас близо! Мало километра! Не много!

— Йес, Бургас! — каза Исус и се ухили; на дясното му ухо трепна малка златна обеща, чак сега я видях.

Оранжевото сияние на арматурното табло галеше великолепната шия на Мария Магдалена, поникнала от елечето като дръжка на невиждан екзотичен цвят. Спомних си бабините приказки, в които

човек се превръща в магаре, ако върши само щуротии, и един виц, където вълкът се превърнал в принц. Искан да се превърна в пчела, признах на Ичо. Със своя хищен поглед той също тъй нежно бръмчеше около това цвете. По едно време каза тихо:

— Йес, Бургас...

И веднага заспа на седалката — с отворена уста, дълбоко и безшумно, като мумия на египетски фараон. Всъщност аз не съм виждал мумия. Нито фараон. Но нима ми е забранено да си мисля за тях?

Уж нямаше поне аз да заспивам, а помня, че отворих очи, когато костенурката беше спряла в някакво село. Госпожицата с шареното елече изглеждаше разтревожена, Исус и Ичо ги нямаше. Докато палех цигарата, която тя отново ми предложи, чух гласовете им някъде изотдолу.

— Амортисьор, амортисьор!

— Йес, не болшой.

— Ама и барабанът ти е очен кофти, пипни тук, целият е пламнал!

Сигурно се разбираха, защото, като излязоха и бършеха омаслените си ръце, лицата им бяха спокойни. Исус обясни нещо на своята Мария Магдалена, тя почти се зарадва. Бяхме спрели точно на площада на селото; от градината на стол-ресторанта се разнасяше отрадна миризма на кебапчета; дебелият мургав кларнетист пееше начело на оркестъра: „Аз си имам две съседки“.

— Е, хайде, гуд бай! — каза Ичо на нашите благодетели. Той грабна ръката на Мария Магдалена и я целуна изискано, но много продължително.

В този жест аз бях по-кратък, защото се страхувах, че ако се мотае повече по устните ми, ще я сръфам, сръфам и после кой знае какви ще ги разправя, като се върне в Ню Йорк. Човек трябва да мисли малко и за родината си. Исус обаче не пожела да се ръкува с нито един от нас; с мимики и с непонятния си приятен говор той ясно показа, че бихме могли да седнем и да вечеряме, пък утре — отново Бургас. Аз му обясних с ръце, че преди да ни вземат от пътя, току-що бяхме преяли. „Тогава да прием по нещо“ — настояваха пръстите му. „Аа, за алкохол изобщо да не говорим — протестираха енергично ръцете и очите ми. — Такова нещо не близваме от малки.“ Изглежда, не ме

разбра, както трябва. Наложил се да му обяснявам и после, когато вече седяхме около първата маса, точно пред оркестъра.

Четири пъти кебапчета; на първо време четири бири. Кебапчета и бира. Дано ме разбирате както трябва, поне вие. Ичо взе една от бутилките и я завъртя пред очите си, сякаш само това бе правил през целия си живот.

— Радебергер — каза тон, като наливаше в чашата на Мария Магдалена отвисоко, с умерено трепереща ръка. — Екстра, дойч гемахен!

— Йес, ай лайк — сладко се усмихна тя.

— Лай, лай — окуражи я Ичо. — Аз още не съм близнал, ама и на мен ми идва да се разлая, честна дума, не знам защо. Наздраве, другари! Да става, каквото ще!

Единственото ни спасение беше да опитаме нещо с бюфетчийката. Ще я залъжем с намигане или пък сериозно да мине цялата работа на вересия. Утре ще се оправяме, ние поне сме си наши. Можем да направим някоя надница в кухнята или нещо такова; може да намерим и познати. По-добре надница в кухнята. Ичо отиде да я заговори. В началото бюфетчийката го гледаше студено, но после започна да се смее. Ичо е цар на тия работи. Как не се сетихме по-рано; по този начин можехме да изкараме още сума време на море, много по-лесно, отколкото с неговия глупав харпун.

Накрая бюфетчийката не се съгласи.

Този смахнат Исус със златна обещане на ухото — не стига, че щеше да плаща цялата сметка, ами взе, че поръча коняк. Не изглеждаше толкова тъп, да не разбира цялата работа. И досега не ми е ясно защо с всяка минута на масата ни ставаше все по-весело и хубаво вместо обратното — при мисълта за нашето положение. Нямахме и как да си говорим освен двама по двама на собствените си езици — и то какво ли толкоз си говорехме, — а сплотеността на четирима ни растеше като филодендрон, който вече се е вкоренил хубаво и има кой да го полива.

Защо расте филодендронът? Къде отива?

Ние също не знаехме защо все пак седим на една маса, какво очакваме едни от други, когато — откъм просташката страна на въпроса — никой нямаше аванта. Исус ще се изръси жестоко, а ние през цялото време умираме от срам, че се излагаме. Излагаме не само

себе си, каза Ичо, ами и пътя, от който ни взеха в колата си, и бостаните, и лозята, и тайнствената хубост на брега на морето. Наистина. Защо още търпим и прием заедно? Защо той с удоволствие разбира — като гледа изобилната стъклария по масата, — че валутката му се стопява срещу едно безсмислено и безсловесно напиване? Не е от богатите. Личи още щом му зърнеш костенурчестата таратайка, дето сега клечи на площада с навехнат крак. После ще има да става посред нощ, ако е например ватман, за да спечели пак, че да ги похарчи пак. Какво ли друго правим всъщност? Работим — кой колкото може, — за да спечелим пари. Харчим тези пари — кой както намери за добре, — за да живеем.

Защо въобще се раждаме?

Нима пък някой е искал да се роди. Предварително са му обяснили как ще изглежда, дали са му списък на семейства, географски условия и епохи и са го чакали да постави ембрионалното си показалче на някоя комбинация в графите. Може би и филодендронът — като няма кой да го полива — предпочита да е кактус, но си е филодендрон. Това е положението. Работата е оттук нататък какво може да се измисли.

Ужасно се напихме тази вечер, направо не помня как я приключихме. Обичах ги и тримата — Исус, Марчето и Ичо — и мога да се закълна, че те също ме обичаха, макар никой от никого да не очакваше нищо. Каква утеха е да има някой до теб, който да си мълчи, и да знаеш, че ти за него си също такова утешително нещо. Май че накрая се разделихме с целувки, но това сигурно после съм го измислил, защото целувка с Мария Магдалена би трябвало да помня ясно, даже и мъртъв да съм бил. Те отидоха да спят в костенурката си, а Ичо каза за нас, че отиваме у едни близки. Не ги излъга много. Ние, като му пийнем — целият свят ни се вижда близък.

III

В една песен се казва: светът е сън, сънят е загадка.

Да оставим това, дали светът е сън, но че сънят е загадка — загадка си е. Заспиш ли, светът просто умира и погребва всяка мъка. Тялото си почива и с утрото възкръсват надеждите. Животът все едно е спрял, за да тръгне отново, всеки ден малко по-красив и малко по-мъдър. Някои казват: „По-малко красив и по-малко мъдър“. Тяхна си работа. „Кой в каквото вярва — това да го сполети“ — казваше баба ми. Мисля, че донякъде това зависи и от възрастта, но нали се разбрахме — вината или заслугата за рождените дати и всичко това не е в самите нас.

В един хубав сън бедните стават богати, грозните — красиви, слабите — силни. Като бях малък, сънувах често, че съм продавач на захарни петлета. Друг път впрегнах в каруцата на братовчедите (тя беше писана и колелата ѝ пееха) един дракон със седем глави. Огнените им езици се развяваха отпред като байраци.

А Ичо обикновено язди в съня си бенгалски тигри или провежда инспекторски прегледи в някой харем. Много мрази да го будят. И тази сутрин, като го измъкнах за краката от сеното, той отърси сърдито глава и ме зяпна с празните си азиатски очи. Идваше от красивото нищо, където всичко е възможно, бодър и готов за неизвестното.

— Живи или мъртви, днес трябва да изкараме отнякъде някой лев — казах аз вместо добро утро.

Зад купата, в която спяхме, бяха селските гробища, а пред нас — морето. Ичо извади отнякъде смачкан американски фас с фин мундщук, оправи го внимателно с пръсти и го намести между устните си, без да ги разлепва. Ив Монтан така прави по филмите. Миризмата на незапалената угарка беше силна и възпоменателна, Ичо прегърна коленете си и се загледа пред себе си. Малкият плаж и скалите зад кея чакаха изгрева също тъй празни, като че през нощта вълните бяха измили не само историята на вчерашния слънчев ден, а и цялото им необхватно минало на неми свидетели, разнежвани от любовни истини

и лъжи, стряскани от оригване на барут, тъпкани от босите крака на ловци на попчета и погалвани от сенките на чела, наведени над ковчези. Ръбчето на отсрещния баир порозовя. Един дребен кривокрак старец с обемист товар на рамо слизаше към плажа. Малко по-късно, когато отидох при него да търся огън за фаса, разбрах, че това е дядо Киро.

Фас имаше и за мен, даже на моя личеше червилото на Магдаленчето.

— Дръж — каза Ичо, — да разбереш, че съм арабия. Това е равно на половин целувка.

— Нощес я сънувах.

— И аз.

— Как беше при тебе?

— Страхотно светотатство. Чудя се как ще погледна Исус в очите.

— Ама ти мислиш пак да се виждаме, така ли?

— С тях ли? — Ичо ме погледна с дигнати вежди. — Че нали обещахме?

Кой го знае какво е сънувал. Нищо не бяхме обещавали, просто се разделихме завинаги така, както се бяхме срещнали завинаги. Поне това помня.

Кривокракото старче имаше огън. Помоли ме да държа единия край на грибчето му, да го прострем. То беше една стара и опърпана мрежа, също като собственика си. В средата имаше качулка с по-гъста плетка.

— Мераклия ли си? — ухили ми се внезапно дядо Киро. — Ако искаш, смъквай гащите и занеси тоз край ей тъй, да заградим тука, по плиткото. То, като се прецеди водата, все ще има нещо, за една чорбица де.

Зъбите му бяха редки и ситни, търкаляха се в устата му като мъниста. Представих си го как сърба рибена чорбица. Отгоре, откъм сеното пред гробищата, се чуваше:

*Вечер лягам със Калинка,
сутрин ставам със Малинка;
все се чудя и се мая*

де ще му излезе края.

Но щом видя, че се събличам, Ичо пристигна с едри скокове по надолнището. Аз хванах единия край на грибчето, Ичо заоправя въжетата — с корковите парчета отгоре, а с тежестите отдолу, — дядо Киро държеше в средата качулката и нещо съскаше с език. Може да е правил заклинания, не зная. Нагазих бавно, внимавах в командите на старчето. Те излизаха изпод корясалата му сламена шапка, гарантирана от ветровете в открито море, с един розов подбрадник. Коя ли година е бил за последен път в открито море? Част от утринния хлад по тялото ми полека се стопяваше в топлата вода, а друга се концентрираше все по-нагоре и подпираше въздуха в гърдите ми. Слънцето подпали отсрещните скали. Водата беше много тиха. Вълнението ми растеше. Когато нагазих до шия, мрежата натеза и дъното под краката ми като че се заизмъква.

— Сега завий! — извика от брега дядо Киро.

— Мога още малко!

— Завивай, завивай! — каза Ичо, уж че разбираше и той.

Ама и аз повървах още навътре, че тогава завих. Излязох на брега, като почти затворих кошарата, изградена във водата от мрежата. Ичо и аз теглехме двата края равномерно, така че качулката, отбелязана в средата с една консервена кутия, да е на еднакво разстояние от краищата. Спомних си някакъв кинопреглед: Големият гриб е вече на борда; в кошовете кипи страхотна реколта; един другар се ръкува поред с рибарите, те бързо дръпват ръцете си, да не му изцапат костюма; лека музика, корабът (защо ли?) се полюлява; дикторът на кинопрегледа си прави гаргара с тонове и проценти. Какво ли, ако и сега стане нещо подобно? Надали. Това, което става в живота, се случва да стане и на кино, но онова, което става в киното, много рядко се случва в живота. Този най-голям и смешен филм, какъвто е животът, общо взето, ми харесва, но някои епизоди са идиотски. Една от причините зная: повечето статисти в желанието си да станат непременно солисти, без да подозират колко тежка и мръсна работа е това, забравят и малките роли, които са им отредени. Така се обърква фонът, а без фон никога нищо не става.

Като изтеглихме грибчето на брега, в качулката му щъкаха три-четири хамсийки и един не много общителен рак.

— Нема. Кога нема, нема — каза дядо Киро.

На всичкото отгоре не му беше и неудобно. Ичо го попита дали и друг път е ловил риба. Старчето каза, че е комай на осемдесет и четири и през последните петдесет с риба е хранил и кокошките си. (Пиленцата можели да плуват като юрдечета.) Беше ни приятно да му вярваме, той забеляза това и ни почерпи по една „Бузлуджа“.

— Гледайте сега, момчета. Ей там, дето са палатките, че долу — той посочи с ръка, — винаги има. Ама по дъното пък има камъни, къса се „грипиту“. — Наведе се, взе тояжката си и пак посочи мястото с нея, като чертаеше колебливо във въздуха.

— Много ли са камъните? — попита Ичо недоверчиво.

— А, много... Ако сте мераклии... Те са я пет-шест камъка.

Излязоха около седемдесет, различно големи, все с остри ръбове от мидите по тях и все лигави от водораслите. След един час отново теглехме „грипиту“. Издрасканите ръце ни смъдяха от солената вода. Но още преди да изтеглим мрежата на брега, двамата с Ичо треперехме.

Водата, оградена от корковите парчета, направо вреше. Малки рибки прехвъркваха настрана като скакалци, бялваха се и едри парчета. И на края на пясъка лежеше издутата качулка — този огромен мрежен чувал — и се чуваше едно неописуемо „прррррррр“, като от криле на милиони пеперуди. Святкаха перлените коремчета на повече от сто килограма хамсия.

— Също като в приказките, дето накрая щастието излиза направо от морето — каза Ичо.

Само един здрав джоб имахме — този на Ичовата риза, където криеше американските фасове. Сега този джоб е касата. Дядо Киро закрета нагоре, към селото, за сандъци и кошове и остави тази работа на нас.

— Колко я давате, баби?

— Казвай, казвай колко искаш и си подай кофата по-близо!

— Ам'чи имам трийсет стотинки, ууууф! Стига, стига, да си жив!

— Фани, Фани, гледай какво животно!

— Рибата не е животно, скъпи.

— Че да не е растение.

— Дрън-дрън-дрън, пане?... Дрън-дрън, пане?

— Не ос-та-на!

Един чех, бръснар или нещо такова, много ни помогна. Разправяше се на разни езици и от време на време ми подаваше шепа стотинки. Около него се мотаеше „много страшна мадама“ — както успя да измънка Ичо всред навалищата. Руса, висока, но гладка и мекичка. „Като нарисувана от велик и развратен художник“ — добави след малко Ичо; чудно кога намираше време да я оглежда в кипежа на търговията.

— На мен за един лев, ама да няма от оная, дето боде.

— Стой настрана, малкият! На кого беше кошницата?

— Фани, Фани, ела бързо да видиш нещо!

Чешкият бръснар се наведе над ухото ми и прошепна:

— Ей там онази бабичка разгонва клиентелата.

— Я, ти си научил идеално български бе!

— Аз съм от Сливен. Ама съм женен в Прага и там живея.

— Аха, какво викаш... коя бабичка?

— Е, оная, следи я само какво прави.

Тя нямаше очи на древен философ, но забрадката ѝ препасваше брадата и стърчеше над челото като шлем, затова повече приличаше на кръстоносец. Не си затваряше устата и за миг: „Дребна, дребна! Нищо не става. Купувайте, купувайте, щом имате бол пари.“

— Като не ти харесва, не купувай ма, бабо — каза Ичо. — И няма само тебе да слушам тука!

— А, ша купувам зер! Туй ми'й кусура, да ти купувам боклука. Фурда, фурда! Неумита от пясъка барем. — Тя напълни менчето си, изправи се и го отнесе нагоре, към къщите.

— Фани, да вземем повече и да си осолим за зимата, а? Ще трае ли до зимата бе, другарю? Нали е същата хамсия, дето я продават и по магазините?

— Не — каза Ичо, — тази е съвсем друга.

— Каква?

— Прясна.

— В една от египетските пирамиди е намерена осолена хамсия — намеси се сливенско-чешкият бръснар. — Не сте ли чели?

— О — каза бързо Фани вместо мъжа си, — мисля, че ми попадна нещо подобно. Може би в „Дас Магазин“, аз го получавам. Толкова интересно списание; във всеки брой има по една...

— Човекът ти говори за рибата — вметна мъжът ѝ.

— Именно, мисля, че там четох и за пирамидите, много интересно беше.

— Изключително — каза бръснарят. — Хамсията била осолена в една кутия от тахан-халва.

— Ах! — каза Фани и като си проби път в навалищата съвсем близо до нашия доброволен сътрудник, започна да се смее звучно и убедено.

— Не ос-та-на! — изрева Ичо с всичка сила и азиатски примитивният му хищен поглед се забодде в изобилното предбюстие на Фани.

Всъщност беше останала повече от половината риба, но хората се напазаруваха и скоро се пръснаха по плажа. Нашето славно бойно поле утихна. Там, където чешкият сливналия беше измивал рибата на клиентите, на една-две крачки в плитката вода, лъщяха стотици умрели хамсийки. Един възрастен мъж със спортно телосложение и лице на граф ни почерпи по цигара.

— Рибите — каза той — умират по великолепен начин. — Цигарите му бяха „Слънце“. — Никога нямаш чувството, че това е смърт.

Дядо Киро чак сега пристигна; носеше един сандък и два коша. Измихме останалата стока и я пресипахме от качулката в съдовете. Кръстоносната бабичка, която за трети път пълнеше своето менче от отпадъците наоколо, каза: „Ей го на, остана ви всичката! Кой да ви я купува, като не става за нищо.“

— Мащай са, ма! — заплашително и беззлобно изпищя дядо Киро и я напсува на вяра. Изразът му завърши: „Бабишкел с бабишкел!“

Нагазихме във водата, да си измием ръцете. Рациите се плашеха от краката ни и бързо се заравяха в пясъка по дъното. Сигурно си въобразяваха, че сега вече никой не ги знае къде са. В такова множество тук беше ги събрала лесната плячка — иначе те бягат не само от краката ни, но и един от друг. Никой не е виждал раци, седнали заедно, да изпият по едно кафе. Наистина това ли са празниците на

морските раци — моментът на нагона и случайните наложителни срещи помежду им, от които те се боят?

Те пък защо се раждат?

— Единствената им работа е да се наядат и след това чакат да огладнеят, че пак да ядат — каза Графа. — Затова се движат, затова се крият; да не би да изпуснат още няколко яденета; всичко им е направено за това.

— Много пъти съм ги наблюдавал по дъното — каза сливенският чех. — Чакат облещени. Зададе ли се нещо, което не става за ядене, веднага се заравят.

И неговата руса картина се обади нещо на чешки. Никога не бях чувал тази дума, нито знам нещо от този език, а знаех, бях сигурен напълно, че тя каза: „Самотници“.

— Самотници — потвърди интуицията ми Графа. — Ако на мен беше възложено да сътворя наново света, нямаше да създам нито един морски рак. Или само един, в една централна витрина, да се вижда как не трябва да се живее.

Дядо Киро се умори от суетнята си край стоката и предложи всички да се качим до павилиончето.

— Ами рибата? — посочи Ичо пълния кош и сандъка.

— Бе да стои тук, майката й. Ако някой иска, да си вземе.

Ивана, така се наричаше русата хубавица на черния сливенски бръснар, каза нещо на своя избелял като косата й език. Той се засмя.

— Не ще ракия. Снощи пи само една малка и вече се отказа завинаги.

— Тогава ментовка — предложи Графа. — Дядо Киро и без това иска ментовка.

— Значи две ментовки, за нея и за дядо Киро, а за останалите ракия — каза Ичо и щракна пръсти на сервитъора.

Сервитъорът притича при нас и с мълниеносно движение нанесе няколко йероглифа в тефтерчето си. От павилиончето, кацнало високо на брега, — хората и плажът долу се виждаха така, както сигурно ги виждат гларусите от върха на някоя черква. (Идея за илюстрирана картичка.) Сигурно така се вижда и това място, ако го гледаш от плажа. И Графа гледаше нататък; отпи от ракията си с достойнство и се обърна към мен:

— Интересно е направен човекът. Като седнеш на едно място, гледаш към друго. Но ако отидеш на другото и седнеш там, сега пък гледаш към първото. Хубавото все не е до теб.

Той се оказа пенсиониран строителен техник, а не професор по минералогия, за какъвто можеш да го вземеш в началото. Бръснарят пък излезе художник с голямо име, а русата картина — асистентка по ядрена физика. Дядо Киро, чиито осемдесет и четири лета и осемдесет и четири зими не пречеа да вдява отведнъж малката рибарска игла, с която си къпеше „грипиту“, ни разказа с неделимата от лицето му усмивка колко нахални били бабичките в това село и как веднъж, пак той с пълна мрежа, вече не знаел по какъв начин да се отърве от тях и му хрумнала единствената спасителна идея: да си събуе гащите. Те и без това били мокри от газенето и трябвало да ги суши. Първата бабичка, която го видяла гол, извикала: „Божке“. Тогава всички дигнали очи от пясъка, облещили се в срамотите му и като се разнищели коя колкото може, хукнали една през друга и го оставили на мира да си прибере стоката. И други важни моменти от живота си той посвети на компанията с голяма готовност и без излишно бързане.

Навремето, когато в този край нямало почти капка вода за пиене освен в едничкия геран на площада, той изкопал девет кладенеца. Те и досега се казвали Кожухаровите кладенци, защото тогаз всички го знаели като Киро Кожухарчето. Четири в селото и пет по пътя към нивите. И по целия път посадил смокини.

— Барем сто! — ухили се той и очите му се къпеха в сладка и благородна лъскавина. — Сега са ей таквиз дебели дървета. Пък колко раждат, мале!...

Имаше тон и вид на човек, който се хвали със синове и дъщери. Графа го попита дали е тукашен.

— Не съм. Преселник съм от Старозагорско. Преди петдесет години дойдох туканка; колкото тез момчета трябва да съм бил тогизи. Амчи и аз бех млад! — изкиска се той. — Кожухарлъкът хубав занаят, ама и много ги имаше по нашия край. Пък тук немаше барем един. Че сума нещо спечелих, като се завъртя работата. Оназ, високата къща до камбанарията, е моя. На дядо ви Киро!

Ей така хубаво си приказвахме и си пиехме спокойно, когато Ичо изведнъж сви ушите си назад като кон, който хапе. По краткия

безизразен поглед към небето разбрах, че трябва веднага да се обърна. Обърнах се и ги видях.

Исус беше отпуснал цигуларската си ръка върху рамото на Мария Магдалена и те бавно пристигаха. Скочих да ги посрещна, сложих им столове на нашата маса, присъединихме още една, сърцето ми риташе като буталата на трабант в зимна утрин. Ичо ги представи на другите. „Едни мои приятели от Ню Йорк“ — небрежно каза той. И сега не пропусна да ѝ целуне ръка, дяволът. А нашият чешки сливналия, изглежда, веднъж беше хванал цаката на чуждите езици и можеше да си говори на какъвто си иска. Сега заломоти пък на английски.

— Търсили ви из цялото село — обърна се към нас той. — Колата била готова, приспособили с един случаен шофьор амортизьор от москвич и можело да тръгвате.

— Кажи им, че няма да пътуваме с тях — съобщи му Ичо.

Когато божествената Мария Магдалена разбра това от художника, очите ѝ с неподозирана бързина отскочиха върху Ичо и тя провлече с лек подскок от стола си:

— Уааай?

Което — каза сливенският чех — значело: „Защо?“

Кофти преводачи. Думата не зная, но така, както гледах лицето ѝ, докато я проточи, мисля, че би трябвало да се преведе поне така: „Как може, господи! Но защо, защо, боже мой? Тук има някаква грешка!“

— Защото — предпазливо въздъхна насреща ѝ Ичо — още на първия километър или ще падна разплакан в краката ти или ще те накъсам!

На „накъсам“ той задържа, изръмжа кратко и след това се обърна към художника:

— Това недей го превежда, Исус може да се обиди.

Графа прихна в чашата си. Дядо Киро и без това вече се смееше за нещо друго, свое. Художникът каза нещо набързо на Ивана и тя също се разохка от смях. И Исус се засмя, той сигурно за компания; изобщо голям смях падна, но Мария Магдалена все тъй тревожно ни оглеждаше подред, най-дълго се вторачва в очите на Ичо (уви, така беше) и отново провлече с английския си глас: „Уааай?“ Сега то прозвуча тъжно, не много примирено.

Отидох до бюфета и донесох за нашите свети гости по една ракия и по две бири „Радебергер“, и по една ментовчица, отделно за Магдаленчето кутийка локум с фъстъци (сто кила фъстъци давам за нея, както е в песента), а на Исуса — „Слънце“ и кибрит. Друго не продаваха. Американците се противиха енергично, но после приеха и всичко тръгна така, както си вървеше и преди да бяха дошли. Няма по-красив миг от онзи, в който можеш да сметнеш, че си се отсрамил пред някого, така си е.

Художникът им разправи как сме ловили и после продавали рибата, като си кълчеше езика по ужасен начин, също като тях, и те много харесаха това. Тя все викаше: „О, о! О, о!“ — и очите ѝ опипваха Ичовата азиатска особа от всички страни. Графа разпитваше дядо Кирос за дребни неща и важни събития отпреди половин век. Тяхното оживление растеше бавно, като че пътуваше насам, към днешния ден, по дългия път, който бяха извървели те през равните и хълмисти, слънчеви и мъгливи дни на миналото; смазан от жегата път, удавен в дъждове и преспи, напукана като длани земя, небе като дима от цигарите им, вие се пътеката край смокините, луди зелени треви, надвесени над бистър кладенец, като веждите над очите им. Графа разправяше колко къщи и училища е построил през живота си; дядо Кирос на свой ред показваше на масата колко малки били в началото смокините.

По едно време художникът се отплесна от разговора на английски и взе да се прегръща с Ичо, като обръщаха чаша след чаша. А Ивана и Исус пък се оплетоха в някакъв не много лек за гледане разговор — вероятно някаква тема, руса като косата ѝ или пък тънка като профила му, заровен в рижавата брада.

— Неговата мама брадата — каза Ичо с пълна уста, — пък ми е симпатичен на всичкото отгоре.

В устата му всъщност нямаше нищо освен езика му. Исус разбира, че се каза нещо за него, намигна на Ичо и се чукнаха. След това двамата с Мария Магдалена станаха и се сбогуваха. Ичо не каза нищо и не ѝ целуна ръка. Очите му бяха открили нещо извънредно важно в едно чепче на масата и не се отделяха от тази точка. Въпреки че тя имаше вид на неразположена в момента, те наистина си тръгнаха. За двадесетината крачки от павилиончето до първия ъгъл, където щяха да се закрият, Мария Магдалена се обърна тринадесет пъти. След това

небесната дъга на елечето ѝ умря зад една къща с прясно варосан зид. Какъв бял зид беше! Силното слънце се отбиваше от него като от бент, разливаше се по селската уличка, търсеше корените на тревите, семките им, магарешки бодили викаха в двойната жега, полудели на това място, за отминаващите стъпки. Всички бяхме пияни.

— Щастието е жажда — каза художникът. — А жаждата е скъсан джоб, в който слагаме, слагаме.

Ичо дигна очи от чепчето на масата, взе ми цигарата и като смукна два пъти едно след друго, каза само на мен:

— Ако бяхме убили някой пазач, трябваше двамата да удряме, че да ни съдят заедно. Представяш ли си единият да влезе в затвора, а другият да остане вън?

Художникът чу това, дигна глава и се загледа в небето с отворена уста. Може би видя нещо не толкова сложно, но високо и хубаво, да речем, като Сините камъни над родния му град. Или ненарисуваните си картини, сънуваните багри за тях. Ичо го удари по гърба и почти си завря носа в неговия:

— Слушай бе, товарищ, я ми кажи колко може да огладнее слонът според тебе?

Пощенската картичка на плажа беше опустяла. Последните манекени се гънеха под душовете. Един невероятно трезвен глас каза някъде наблизно, в опашката на един звън: „Беше тринадесет часът и петдесет и девет минути“. А преди малко, като седнахме, беше осем и нещо сутринта. Ивана съобщи, че не ѝ е добре, художникът трябваше да я придружи до палатката им. Графа каза, че синът и снахата щели да го чакат за обед. Техните усилия да участват в плащането на голямата сметка Ичо посрещна с рицарско озлобление. Той се удари пиянската в гърдите — там, дето беше джобът-каса на нашето рибарско съдружение.

Така шестте мигновени часа, през което време половината от рибата замина за счетоводния баланс на селския павилион, а другата половина се вмириса на слънцето, изтекоха.

Залезът беше червен и дядо Киро каза, че утре времето ще се развали. Той остана в павилиона. От парите ни бяха останали и за обед, но старецът се ухили до уши и ни предупреди, че когато правел такива работи, никога не обяждал. Не можехме да му слагаме в засмяната му уста и го зарязахме. Той дремна час-два по горещото

край празните бирени каси, покрил буза със сламената си шапка и прегърнал тояжката. След това стана и продължи с ментовките. Ние трябваше да завлечем грибчето още веднъж, дано извадим от морето билетите си за влака, че този въпрос отново нещо се обърка.

Първия път нещо сгрешихме с Ичо и рибата се изхлузи обратно в морето от самия бряг. Втория път просто нямаше. „Кога нема, нема.“ Но на третото теглене водата пак кипна, както сутринта, даже и повече. Напрегнахме всичките си сили на въжетата, краката ни потъваха дълбоко в пясъка. Тогава мрежата изведнъж започна да олеква. От върха на качулката хамсиеното стадо потече в морето като струя от комбайн. Кога ли пък е ставало нещо хубаво, ама много хубаво, без да се изгърбуши отнякъде в последния решителен момент? Все така ни върви.

Преди още да извикам, Ичо плонжира във водата и все пак успя навреме да събере в ръце скъсаните краища на мрежата. От ръцете и от лицето му сякаш излизаха милиони рибки, щъкаха и се пръскаха на всички страни като бенгалски огън; той ги плюеше. Тъкмо се оправи как да е, сега пък освобожденият от него край на въжето се върна във водата, грибчето в тази страна се изду силно като балон и рибата потече пък оттук. Хвърлих се да спасявам този край и тъкмо всичко беше в ред, видях, че откъм другото въже, което бях пуснал аз, става същата работа.

С Ичо се хвърлихме десетина пъти насам и нататък, псувахме високо и в устата ни мърдаха хамсийки, но накрая успяхме да извадим на брега сума риба — пет пъти повече, отколкото ни трябваше, за да изкараме билетите за влака. След десетина минути сутрешната вмирисана хамсия беше изхвърлена в морето; новата — измита и в съдовете; изобщо сергията ни доби първокласен вид.

Оставаше само клиентелата.

— Ще разделим парите на три — казах аз. — Но делът на дядо Киро няма да му го дадем сега, а ще му пращаме по два лева по пощата.

— Точно така — съгласи се Ичо, — иначе ще седне и докато им види работата, ще ритне топа от ментовки.

Някои от курортистите вече бяха вечеряли и слизаха насам, на разходка. Ичо си пробва гърлото:

— Айде на хам-сия-та!

Сефтето беше едно четиричленно семейство. Децата веднага се заинтересуваха от хубавите малки рибки, които още мърдаха, но майката каза:

— Нищо не става от тази риба. Сутринта Цеца купи, че една бабичка ѝ се смя цял ден. Тукашна баба; те, тукашните, знаят коя риба става и коя не става. Живее до нашите хазаи.

— Както искаш — каза бащата, — аз мисля, че става. Риба като риба.

Той взе огън от цигарата ми и отминаха. И други така отминаха, дори без коментар. Осмият човек купи за петдесет стотинки; двадесет и четвъртият — за тридесет. Дойде Графа със сина си и снахата. Малкото Графче беше на години колкото нас, приличаше на боксьор. Той пък се интересува от вмирисаната риба.

— Хвърлихме я преди малко в морето — казах му аз. — Там пак ще стане на риба.

— В люспите ѝ се съдържа едно вещество, което струва колкото една кола. Триста лева кило! — каза той. — Гуанидин се казва. От него във Франция правят...

— Химик е — кимна ми Графа, като търсеше погледа ми в мрака. Той се постара да каже тези две думи небрежно, искаше да изглеждат като случайно подхвърлено обяснение за нещо дребно, но в гласа му се долавяше невероятната законна бащинска гордост.

Трогателен тип е този Графа. А химикът с тяло на боксьор, иззидан чудесно от баща си, покрай многото къщи и белите училища, които красят живота му, сигурно щеше да ни помогне някак. Но в същия миг дребничката му и приятна булчица го повика и той веднага изчезна в тъмното по посока на гласчето ѝ. Превърна се в силует хубавото момче; намаляваше по посока на жена си, макар така ловък и безшумен по пясъка, като млад тигър. Нищо не е свършено на този свят. Нищо!

Напълнихме торбата на Графа, разбира се, без пари. Ичо слага с големите си шепи за него, за сина и за снахата, и за хубавото ни приятелство, и за внучката, докато около торбата се разпиля още три пъти по толкова, колкото имаше вътре. Поръча му половината да изядат още тази вечер, а другата половина да запазят да се развали и от люспите да направят гуанидин. Французите да не ни мислят за ливади.

После пак останахме сами, Ичо извика два-три пъти: „Не остана, не остана“. След това се умълча и той. Последната му реплика по този въпрос беше:

— Ах, нейната мамица! Изяде ни. Напълно ни уби като търговци, мръсният бабишкел!

Поне двайсетина килограма да бяхме продали — щеше да ни стигне за билети до гара Левски. В този град, известен с това, че е най-малко известният град в страната, винаги пада голямо ядене и голямо поене. Имаме си хора там. А пък и земята там е една такава, че може да се върви пеш до безкрайност. Дори няма баири. Веднъж бях загубил кобилата, хем съм бил на дванайсетина години, и извървах около четиридесет километра на бос крак. Не можах да я намеря. Като се прибрах, ядох бой. Ама и брат ми после скъса кобилата от бой, като я докараха капанджиите. Започна с един прът, дълъг сто метра, и като свърши — в ръката му остана само едно парче, колкото да си играем с него на „новала“. После и аз си отмъстих отделно — емнах я на една кушия, докато ѝ изкарам всичката сол, и задникът ѝ побеля. Ама и тя беше злопаметна кобила. След две години се подплаши в каруцата от мотора на Янко Чудото и докато не станахме на парчета — тя, аз и каруцата, — не миряса. Нарочно го направи, сигурен съм. Накрая, мисля, я продадох на месоцентралата, а оттам — в Италия. Италианците умират за кобили. Пък мен — ето ме — продавам тука хамсия. Майчице, докъде я докарах, прави излязоха даскалите!

IV

Седяхме от двете страни на дядо Киро, всеки с поглед в ментовката си. Цялата печалба от вечерния улов възлизаше на два лева и четири стотинки. Поръчахме си кебапчета. Старецът, който си беше броил ментовките до четиринадесетата и след това ги пиеше, вече без да ги брои, сега реши да хапне.

Мина и художникът и непременно искаше да „викне по нещо“, но не можеше да остане при нас, защото... Той погледна към плажа, където два дълги бели крачола полека се размиваха в тъмнината и една руса луна се поклащаше към тихо забучалото море... Отказахме му, щом не ще да седне пои нас. Ичо извика сервитьора със строг глас и като му разгърна вестника, в който бяхме отделили хубавите едри смариди, попита меко:

— Братче, колко ще струва да ни опържиш тези рибички?

— Нищо — каза онзи. — Само че печени са по-хубави.

— Печени, печени — обади се дядо Киро през океана от ментовки.

— Добре, както знаеш там. Благодарим много.

Сервитьорът отнесе смаридите.

— За една такава работа — казах аз — всеки друг би ни обръснал поне с петдесет стотинки.

— Безобразна честност — каза Ичо. — Никакъв сервитьор няма да излезе от него.

Докато чакахме да се опекаат смаридите, дядо Киро ни разправи как всяка година ходел в Старозагорско и там правели такива празници като днешния. Някой път и по два дена не ставали от масата, освен по за пет минути.

— И таз есен пак отивам, за последен път — каза той.

— Защо, омръзва, а?

— А, не омръзва то, ама до другата сигур ще съм умрял. — И се усмихна радостно.

— И таз хубава! — сопнато казах аз. — Какъвто си як ти, има да изкараш барем... още двајсет!

— О-хооо! — Той отново се закиска. — Не ща ви двајсе аз. Две да има!

Отпи от зеленката, запали цигара и продължи:

— Щях да изкарам много аз, ама кожухарлъкът не беше занаят за мене. Мирише. Още го помня каква е воня, мамка му и занаятът. Едни от чираците краста уловиха, други пък измряха по на петдесет-шейсет години; таман да живеят бяха. Работиха много те, богати станаха, ама ей го на, нема ги. Пък дядо ви Киро смучи тука зеленки. Кис-кис-кис! И мен ме чакат. Викат някои: „Айде бре, дядо Киро, нема ли да си идеш до бабата, че виното се развали!“ Пък аз им викам: „Абе то отърване нема, ама...“

— Чакай, чакай, за какво вино...

— Санким вие не знаете? А, имам си готов гроб аз, изкопах го до гроба на бабата преди десетина години. Цяло село знае. Купих мястото от общината, изкопах го и отвътре съм го градил с тухли. Отгоре циментена плоча. Че сложих там една дамаджана, викам си...

— Дядо Киро, ти ни взе за кашмер, майка му стара! — намеси се Ичо.

— Десет кила дамаджана! — закиска се старецът и като подпря тояжката си на ръба на масата, дигна ръце и разпери всичките си пръсти. — Ама вино! Зърно по зърно съм избирал гроздето, пък и година се случи тогаз...

Ичо стана прав и удари с юмрук по масата.

— Амчи... ако сте много мераклии... — Дядо Киро се заоглежда гузно, очите му светеха като на караконджул от приказките. — То и без туй скоро ще се дига капака, усещам аз.

Тази нощ ми беше писано да видя най-хубавите звезди. Такива няма нито в киното, нито по стадионите, нито даже в стихотворенията, писани от жени. Има ги само на небето. Сега не виждах цялото небе, а само един правоъгълник от него, метър на два, буренясал в тръни. Всъщност Ичо пръв скочи в трапа, след като отместихме дебелията плоча.

— Вярно бе — каза той, — ето я! Май че е пълна! — Седна в ъгъла на гроба, стисна я с колене и не след дълго извади тапата; чу се едно тайнствено: „клок!“

— Я помириши, помириши — каза дядо Киро, наведен над вечната си бъдеща квартира.

Ичо помириса, предпазливо надигна дамаджаната и влажните стени запяха: „Къл-къл-къл-къл-къл-къл“.

— Ох! — каза Ичо накрая. — В рая да идеш, дядо Киро, на свети Петър във вилата, на терасата, на едно столче да седнеш и оттам да гледаш морето. Море, ама от зеленка.

— Рай — рече дядо Киро, — знам го аз де е раят. Я дай да видя да не се е развалило толкоз години.

— Не може — каза Ичо. — Дамаджаната не може да излиза на бял свят. Грехота е.

— Давай, давай — сопнах се аз, — че може да се яви някой от духовете и да обърка хубавата работа.

— Как така давай бе? От бога ли искате да крадете!

Дядо Киро се закиска на тънко, седна на тревицата и се облегна на един кръст. Това — както разбрах малко по-късно — беше кръстът на неговата втора жена. Ичо надигна още веднъж задгробната дамаджана и каза:

— Тук по̀ може. Ако искаш, подай хазаина, слез и ти и ще видим.

Хванах под мишниците дядо Киро и го спуснах в гроба му. После му подадох тояжката и слязох отново. Той нажабури уста, послуша се и като поклати одобрително глава, дигна високо голямата дамаджана. Тя едва не го заби в гроба; добре, че му бяха криви краката.

— Виж — каза Ичо, — как всяко нещо полека-лека влиза в работа. Сега, ако не беше подбрадникът, шапката му щеше да падне.

Когато дойде моят ред, аз се помолих на светиите, за които съм чувал оттук-оттам, да не се сърдят, ако има нещо. В същия миг Ичо извика и едва не се задавих.

— Смаридите! — извика той. — Смаридите забравихме!

Хвърлихме ези-тура и се падна той да отиде до павилиончето. Един път и аз да го бия на ези-тура. Отпи за из път и изскочи от трапа. И ние с дядо Киро излязохме навън да поседнем на тревата. Никога не бях чувал толкова щурци на едно място; жалко, че на умрелите и това им е отнето. Дядо Киро ми разправи как навремето първата му жена избягала при друг, някакъв богаташки син.

— Пак заради пустия сиромашлък ме заряза, мастията, ама онзи подир година-две опрося, неговата мама, пък дядо ти Киро зафана

кожухарлъка и стана три пъти по-богат! Кис-кис-кис! Ей тази тук — той удари с тояжката си съседния гроб — дойде гола, и аз гол. Не щеше пари.

Влязох в трапа за дамаджаната, извадих я при нас и я надигнах по веднъж. (Опитайте някога да погледнете звездното небе около дамаджана, непременно!)

— Гледай сега — пискливо се засмя нашият скъп приятел и съдружник, — онази мастия пари искаше, сама и за пари се продаде и накрая опрося, нейната мамица... Таз — той пак чукна гроба с тояжката и сръга бурените с върха ѝ, — тя не щеше пари, пък кокона стана и умре в къща на два ката. А де!

Съвсем сигурен съм, че друг път кръстовете и пирамидите над „тук почиващите“ не са били огласяни от такъв искрен и радостен смях, какъвто беше смехът на дядо Киро.

Ичо пристигна със смаридите, водеше и Графа.

— Защо сте въвн бе?

— Таман му разправях за моите баби, че таквоз... О, Стефане!

— Тука много духа — каза Ичо и скочи в гроба, като с една ръка стискаше пакета със смаридите, а с другата грабна дамаджаната.

Пак спуснах дядо Киро; като стъпи, той каза: „Оп-паля“. Графа се оправи сам и зае четвъртото къоше.

— Трябваше да доведеш и сина си, бай Стефане — казах му аз. — Да види какво вещество има в тази дамаджана.

— Абе той обича такива работи, ама нали е с жена си...

Ичо млясна и каза с полупълна уста:

— На курорт вълкът ходи сам, лисицата с лисичето, а овенът с овцата. Извинявай, бай Стефане, не съм го измислил аз.

Графа се засмя и каза, че днес всичко било много лесно и светът щял да се изроди. Тоест цивилизацията щяла да се развива добре, но хората, човешкият джинс щял да пропадне.

— Няма нищо по-пагубно за когото и да било от това, да живее лесно.

Гробът ухаеше на прясна риба и десетгодишно вино. В единия край на правоъгълното небце по едно време се подаде месечината, жълта като пъпеш, затъркаля се полека и се изтъркаля до другия край. Излезе вятър. Тръните по ръба на гроба се размърдаха, побутваха се с бодливите си ръце и като си шушнеха нещо, навеждаха се крадешком

да погледнат; накрая се разболяха от завист и кривите им черни силуети посивяха; ако смятате, че поне те не могат да завиждат, тогава посивяването е било от онова тънко млечно сияние на изток, с което започва разтварянето на мрака и възкресяването на още един земен ден под слънцето. Ден, пълен с тихи гробища по каменливи баири. С бели училища. С неизбродни пътища, морета, релси и кладенци с бистра студена вода, в които се оглеждат зелени, изобилно родили смокини.

Дядо Киро, лятото неусетно изтече, приятно. А аз все за тебе си мисля.

Сега ние пак сме си по местата. Ичо замина за Смолян, както обикновено с първа класа, в много скъп костюм. Сума пари вадят там тия бетонджии. Аз пък си уча уроците и всеки ден обличам бяла риза с твърда яка. Стяга ми гърлото. И колегите са така. В джобовите ни винаги се намира някой лев. Прием уиски. Ти никога не си влизал в такива кафенета. Тук всеки ти е познат — достатъчно, за да се страхувате един от друг. Разговаряме за разни неща. Говорим, говорим, казваме си „здраси“ и „довиждане“, потупваме се по раменете и се блещим в себеподобното гъмжило, самотни като морски раци. И като няма пясъчно дъно — заравяме се, заравяме в лъжливите купешки думи.

Имам една картина — нарисувани сме ти, аз и Ичо до кошовете и сандъка; отзад се вижда онзи бабишкел, дето обърка цялата работа тогаз. Окачил съм я над леглото си и няма вечер да не я погледна. Хубаво ми е, като я гледам. От художника ми е, помниш го ти.

Да знаеш колко често ми идва наум за първата ти булка, дето те зарязала зарад парите на богатия. Някой път си мисля, че ние всички сме досуц като нея. Какви ли не глупости правим, кого ли не наскърбяваме и не изоставяме в стремежа си към нещо, което все повече се отдалечава от нас. Защо така?

Добре, че щастието наистина е скъсан джоб. Какво ли щяхме да правим пък, ако този джоб можеше да се напълни веднъж завинаги догоре и вече да не може нищо да се сложи? Даже се чудя дали не е по-добре, ако всичките джобове на човека са празни.

Догодина пак ще дойдем, дядо Киро. Ти само чакай, ей! Не бързай да се преселваш в онази квартира, дето пихме виното. Сигурен съм, че свети Петър няма да ти се разсърди; нали накрая му оставихме една глътка. Не му е малко; де всеки да му остави по толкоз.

Ама и това е един издънен джоб — гробищата. Там все се слага, слага и не се пълнят, пущините, да спрат да ни побират. Както и да го усуква човек, ти беше прав — „отърване нема“. Даже някои от нас ще бъдат сложени там, без да са дигнали бяло училище като Графа.

Без да са посадили поне една смокиня.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.